

характером компенсаційного пакету, умов праці та, зокрема, тривалості робочого дня.

Усі елементи, що складають систему характеристики професійної діяльності та зайнятості потенційно детермінують розширення можливостей людського розвитку. Тому найбільш доцільним було б надати кожному з цих елементів свою «вагу» та попрацювати у майбутньому над створенням нового зведеного коефіцієнту. А тоді, здійснивши професійну стратифікацію населення враховуючи додаткові критерії, ми зможемо встановити наскільки ефективно професійна зайнятість у тому чи іншому суспільстві виконує свою функцію щодо розширення можливостей людського розвитку.

1. *Абрамов Р. Н.* Профессиональный комплекс в социальной структуре общества (по Парсонсу) // Социологические исследования. - 2005. - №1. - С. 54-65.

2. *Гвелесіані А. Г.* Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання: монографія; відп. ред. В. М. Новіков. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. - 155 с.

3. *Классовое общество. Теория и эмпирические реалии* / Под. ред. С. Макеева. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2003. - 258 с.

4. *Куценко О. Д.* Общество неравных. Классовый анализ неравенств в современном обществе: Попытки западной социологии / О. Д. Куценко - Х.: Изд. центр Харьков. нац. ун-та им. В. Н. Каразина, 2000. - 316.

5. *Оксамитная С. Н.* Концепция классов Дж. Голд-торпа: опыт применения в Украине // Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Под ред. С. Макеева. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2003. - С. 82-115.

6. *Симончук Е.* Классовые структуры в сравнительной перспективе // Украинское общество в европейском

пространстве / Под. Ред. Е. Головахи и С. Макеева. - К., 2007. - С. 33-104.

7. *Duncan O. D.* Socioeconomic Index for all Occupations (Occupations and Social Status) // №4. 1961. P. 109-138

8. *Featherman, David, and Robert M. Hauser.* 2008. "A Refined Model of Occupational Mobility." In Social stratification: class, race, and gender in sociological perspective edited by David B. Grusky, Manwai C. Ku and Szonja Szelenyi. 426-436. Boulder, Colo.: Westview Press.

9. *Goldthorpe J.* Social Class and the Differentiation of Employment Contracts // Goldthorpe J. On Sociology: Numbers, Narratives and the Integration of Research and Theory. - Oxford: Oxford University Press, 2000. - P. 206229.

10. *H. B. Ganzeboom, P. M. De Graaf, D. J. Treiman, J. Leeuw* // Standard International Socio-Economic Index of Occupation Status/ Social Science Research. - 1992. - № 21. - P. 1-56.

11. Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. hdr.undp.org

12. Research program «The European Values Study (EVS)» - 2008. <http://www.europeanvaluesstudy.eu>

13. *Spaeth Joe L.* Vertical Differentiation among Occupations // American Sociological Review. 1979, Vol. 44. № 5 (October). - P. 746-762.

14. *Wright E. O.* A Few Comments on Comparative Class Schema Paper // Personal correspondence with H. Leiflufsrud. - Dept. of Sociology, University of Wisconsin- Madison. - April 17, 2005.

In the article probed problems of socio-economic stratification are through the prism of professional differentiation. An author tries to argue a thesis that character of professional stratification can influence in one or another measure on expansion of possibilities of human development. Analysing going near professional stratification an author suggests to apply additional criteria in the process of professional differentiation which will enable to set more clear character of determination of professional employment of population on expansion of possibilities of human development.

УДК 331.56

Шекета Є. Ю.

ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ДОВГОТРИВАЛОГО БЕЗРОБІТТЯ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Здійснено оцінку та проаналізовано динаміку показників загального і довготривалого безробіття на ринку праці Карпатського регіону. Представлено деякі методологічні аспекти прогнозування рівня довготривалого безробіття, визначено довірчі інтервали прогнозу, розраховано середню квадратичну помилку лінійного рівняння тренду.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, довготривале безробіття, тру-

довий потенціал, робоча сила, економічно активне населення, регіональна політика зайнятості.

I. Вступ. Питання безробіття є винятково актуальним для української економіки, адже мова йде про необхідність збереження, примноження та раціонального використання трудового потенціалу суспільства. Не вирішення поставленого питання є істотним бар'єром

на шляху інтеграції України до системи міжнародних економічних відносин, де головним елементом конкурентоспроможності країни є висококваліфікована та інтелектуально розвинена робоча сила, яка має всі необхідні умови для продуктивної зайнятості.

Погоджуємось з думкою професора Романюка М.Д., що відсутність активної державної соціально-економічної регіональної політики протягом усього часу державної незалежності України призвела до посилення дезінтеграційних тенденцій, послаблення міжрегіональних економічних зв'язків та порушення ефективної взаємодії "центр-регіон", диференціації регіонів за рівнем конкурентоспроможності та якості життя людей. Як наслідок, це призвело до соціальної нерівності регіонів України [7, ст. 3].

Специфіка і нерівномірність природно-кліматичного, історичного, демографічного та соціально-економічного розвитку окремих регіонів країни відкриває нові аспекти в дослідженні проблем безробіття. Ринок праці окремого регіону характеризується рядом властивих тільки йому факторів, що деколи унеможливує вирішення регіональних проблем у сфері зайнятості на державному рівні. Ця проблема є вкрай гострою, оскільки регіон - це частина держави, а наявність безробіття на регіональному ринку праці спричиняє негативний вплив на ринок праці в цілому, таким чином лиш підсилюючи його ерозію. Зокрема, Рейнольдс Л., Ластерс С., Моузер К. при дослідженні регіональних ринків праці підкреслювали існування тісного зв'язку між місцевим, національним та міжнародним ринками праці, приділяючи значну увагу саме регіональним ринкам праці як первинному елементу цього ланцюга [8, ст. 26].

Незважаючи на наявне теоретичне підґрунтя вітчизняних та зарубіжних науковців, існує достатньо невирішених питань при дослідженні регіональних ринків праці, пов'язаних з їх специфікою. Значний внесок щодо вирішення зазначених проблем внесли такі науковці як Бандур С. І., Брич В. Я., Васильєв О. М., Волківська А. М., Волкова О. В., Лібанова Е. М., Онікієнко В. В., Романюк М. Д. та інші. Вкрай актуальним є питання прогнозування рівня безробіття, оскільки воно дозволяє визначити його вектор руху та сформувані основні тенденції та зміни у майбутньому.

II. Постановка завдання. Ціль даної статті полягає в оцінці та аналізі ринку праці Карпат

ського регіону з метою розрахунку прогнозних значень рівня довготривалого безробіття на 2014 - 2015 роки.

III. Результати. Карпатський економічний регіон розташований на крайньому заході України і до його складу входять чотири області: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська і Чернівецька. Основою господарського комплексу регіону є промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво, туризм. Прикордонне його положення, специфічні природні умови вплинули на формування народногосподарського комплексу і визначили місце в загальнодержавному територіальному поділі праці. Карпатський регіон повністю забезпечує себе власними трудовими ресурсами. Проте, високий рівень загального та довготривалого безробіття і складні умови зайнятості, які притаманні всій Україні і даному регіону зокрема, змушують велику кількість працездатного населення виїжджати за кордон з метою пошуку роботи та відповідного заробітку. Основні показники якості функціонування ринку праці Карпатського регіону подано на рис. 1.

Важливим етапом дослідження є SWOT-аналіз ринку праці Карпатського регіону, тобто дослідження його сильних і слабких сторін, з метою вироблення ефективних стратегічних і тактичних цілей у боротьбі з безробіттям (рис. 2). Зазначений метод дослідження, на нашу думку, дає можливість охарактеризувати внутрішні і зовнішні фактори, які мають безпосередній та опосередкований вплив на рівень загального та довготривалого безробіття в регіоні. Поряд з цим такий аналіз дозволяє сформувані сильні та слабкі сторони ринку праці, що дасть можливість використати його певний потенціал переваг та передбачити і оминати труднощі на шляху розвитку.

Здійснюючи аналіз показників безробіття за 2008 - 2012 роки (рис. 3.) бачимо, що збільшення чисельності безробітних відбулося у 2009 році як в цілому по Україні, так і в Карпатському регіоні. Це спричинене масштабною світовою фінансово-економічною кризою, яка супроводжувалася деструктивними змінами на ринку праці та примусовими звільненнями працівників з підприємств. Як наслідок, це призвело до зростання рівня довготривалого безробіття через рік, тобто в 2010 році, по Україні на 0,6%, в Карпатському регіоні на 0,5%. За допомогою рис. 1.3. маємо змогу по-

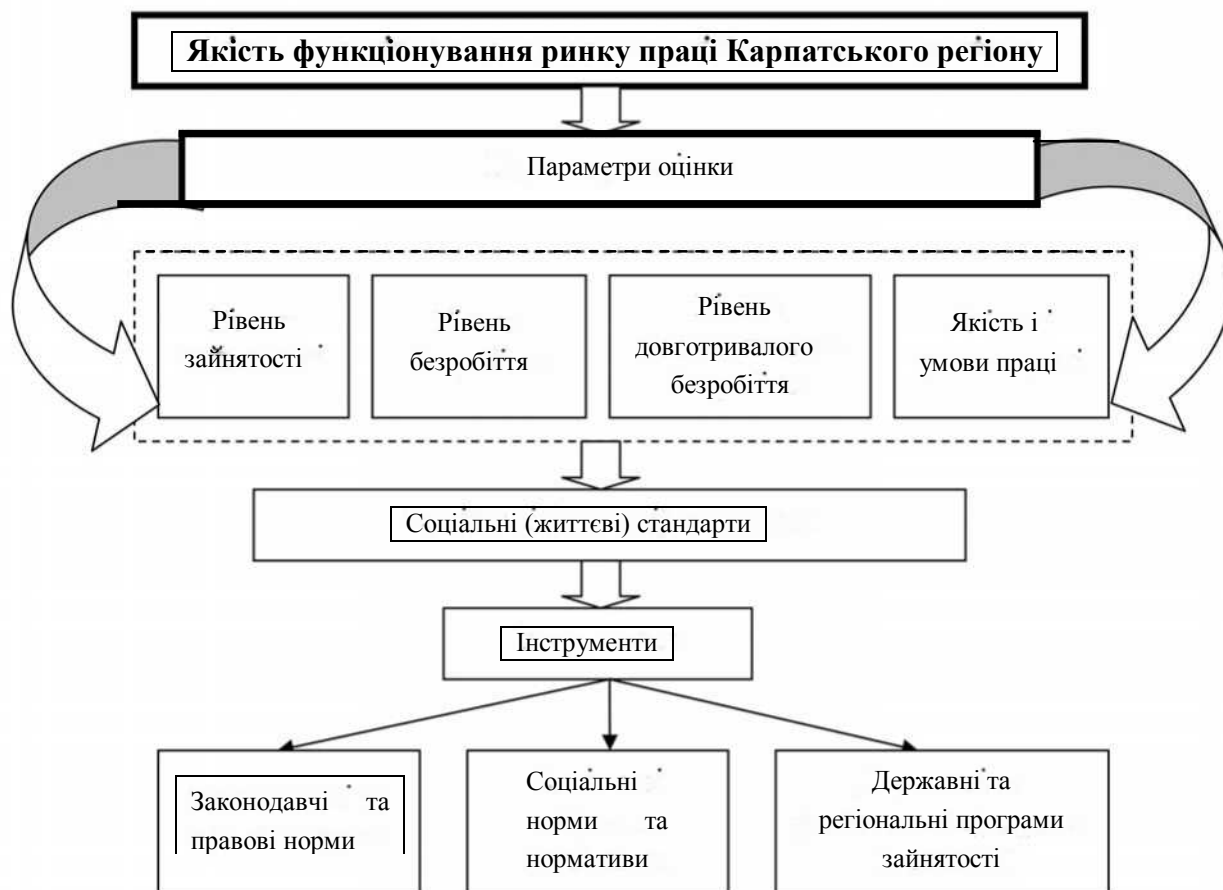

Рис. 1. Особливості функціонування ринку праці Карпатського регіону*

* Власна розробка автора

бачити, що показники безробіття, розраховані Державною службою статистики за методологією МОП, значно відрізняються від показників безробіття зареєстрованого Державною службою зайнятості.

Така невідповідність показників зареєстрованого безробіття та розрахованого службою статистики є однією з парадоксальних характеристик ринку праці України. Оскільки не існувало та не існує жодного регіону та жодного періоду, де і коли б показники зареєстрованого безробіття співпадали з відповідними “мопівськими” показниками. Беззаперечним є і той факт, що показники зареєстрованого безробіття набагато нижчі від показників, розрахованих за методологією МОП, через недостатній рівень ефективності державної інфраструктури, призначеної для обслуговування ринку праці, у зв’язку з чим значна частина населення має недовіру та не розраховує на державну допомогу у пошуках роботи, намагаючись працевлаштуватися самостійно [6, ст. 230].

Наявність стійкого та довготривалого безробіття в Карпатському регіоні дає підстави

для занепокоєння. Ця проблема турбує всі країни світової спільноти, оскільки завдає масштабних економічних та соціальних втрат і являє собою надзвичайно важкий тягар для економіки та суспільства в цілому. В такому випадку звичайних заходів боротьби з безробіттям недостатньо для вирішення проблеми довгострокового безробіття, так як особи, що тривалий час знаходяться без роботи, є абсолютно неконкурентоспроможні на ринку праці, перебувають осторонь процесів ринкового механізму та потребують негайної уваги та допомоги з боку органів влади. Щоб запропонувати ефективні та дієві механізми боротьби з таким надзвичайно складним і проблемним видом безробіття попередити його наслідки, необхідно вміти оцінити перспективи його розвитку майбутньому.

Проведемо розрахунок прогнозних показників рівня довготривалого безробіття в Карпатському регіоні України на 2014-2015 роки застосовуючи лінійну функцію, оскільки абсолютні прирости рівня довготривалого безробіття практично стабільні.

Ринок праці Карпатського регіону

Сильні сторони: значні ресурси кваліфікованої робочої сили; високий рівень освіченості населення; виробництво високоякісних продуктів харчування; значний промисловий потенціал; сприятливі умови для розвитку туризму; багата культурно-історична спадщина; вигідне територіальне розміщення регіону; сприятливий інвестиційний клімат; працелюбність та старанність населення, любов до землі та природи, шанобливе їх використання.

Слабкі сторони: професійно-кваліфікаційна незбалансованість попиту і пропозиції робочої сили; зростання безробіття, збільшення терміну пошуку роботи; зростання прихованої зайнятості та нелегальної трудової міграції; несприятливі умови кредитування для заснування власної справи; відсутність підтримки малого та середнього підприємництва з боку органів влади; низькі темпи створення нових робочих місць через відсутність інвестицій; недоліки законодавства у сфері праці, бюрократизація, корупція, надмірний адміністративно-фіскальний тиск.

Можливості: розвиток високопродуктивних та конкурентоспроможних підприємств, орієнтованих на використання місцевого інноваційного потенціалу та робочої сили; сприяння зайнятості, зменшення безробіття, подолання деструктивних соціально-економічних наслідків; економічне піднесення завдяки закордонним та вітчизняним інвестиціям.

Загрози: високий рівень безробіття; поширення прихованої зайнятості, недовіра до влади та служби зайнятості; дестабілізуюча ситуація на ринку праці; поширення мітингів, страйків, протестів; зростання міграції, відтік трудових та інтелектуальних ресурсів; економічний занепад, бідність тощо.

Рис. 2. SWOT-аналіз ринку праці Карпатського регіону*

* Власна розробка автора

Параметри трендового рівняння $\hat{y}_t = a_0 + a_1 t$, обчислимо за допомогою розв'язання системи двох нормальних рівнянь:

$$n \cdot a_0 + a_1 \sum t = \sum y_t$$

$$(1)$$

$$(2)$$

На основі даних таблиці 1, розрахуємо параметри обраного рівняння тренду $\hat{y}_t$ та $\hat{t}$ припустивши, що $\sum t^2 = 0$:

$$\sum y_t = 9, \hat{t}$$

$$\sum y_t t = -2,2$$

$$(3)$$

Отже, $y_t = 1,39 - 0,04t$. Це означає, що

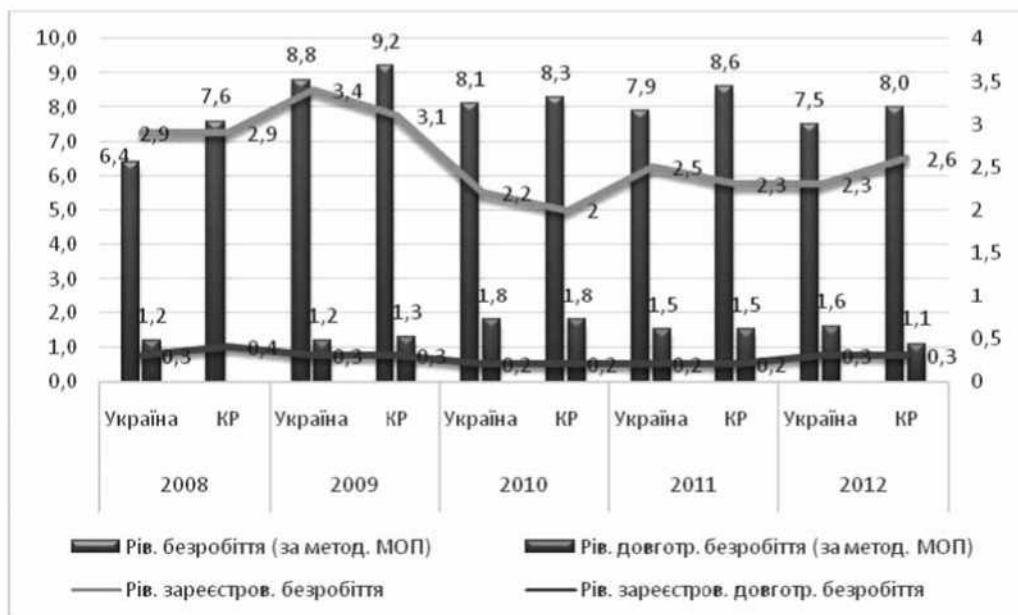

Рис. 3. Динаміка рівня загального та довготривалого безробіття в Україні та Карпатському регіоні у 2008-2012 роках*

* Складено автором на основі [1-5].

рівень довготривалого безробіття в Карпатському регіоні щороку зменшувався на 0,08%.

Проте, при подогашугажі шртстуюг^я не то чковою, а ште^ал^бною оцшшю прогнозу.

З цією метою розрахуємо довірчі інтервали

Таблиця 1

Первинні та розрахункові параметри рівня довготривалого безробіття в Карпатському регіоні у 2007 - 2013 роках

Роки	У (РБд, %)	t	J2	yt	Yt	Yt - y	(Yt - Y)^2
1	2	3	4	5(2x3)	6	7(6-2)	8
2007	1,6	-3	9	-4,8	1,63	0,03	0,0009
2008	1,4	-2	4	-2,8	1,55	0,15	0,0225
2009	1,3	-1	1	-1,3	1,47	0,17	0,0289
2010	1,8	0	0	0	1,39	-0,41	0,1681
2011	1,5	1	1	1,5	1,31	-0,19	0,0361
2012	1,1	2	4	2,2	1,23	0,13	0,0169
2013	1,0	3	9	3	1,15	0,15	0,0225
I	9,7	-	28	-2,2	9,7	-	0,2959

Припустивши, що причини, за яких сформувалася така тенденція не зміняться, ми продовжимо тенденцію за межі динамічного ряду, тобто екстраполюємо тренд. Таким чином розрахуємо точкову оцінку прогнозу на 2014 - 2015 роки.

прогнозу та середню квадратичну помилку лінійного рівняння тренду:

$$s_y = \sqrt{\frac{\sum(Y_t - y)^2}{n - 2}} = \sqrt{\frac{0,3}{5}} = 0,24 \quad (5)$$

Величина відносної помилки становить 0,24 п.п.

Складемо прогноз на 2014 рік за рівнянням лінійного тренду:

$$: \epsilon 5 = \quad -y: \quad ; \epsilon 5 = ; ; x. (4)$$

- екстраполюючи для $l = 4$, отримаємо $y = 1,07\%$;

- скористаємось табличним значенням критерію Стьюдента за рівня значущості 5% та числа ступенів вільності $p-t-1,86$;

- **таким чином $b_n = 1,86 \times 0,95 \times 0,24 = 0,42$;**

$1,07 - 0,42 < Y_{2014} < 1,07 + 0,42$; $0,65 < Y_{2014} < 1,49$.

Складаємо прогноз на 2015 рік за рівнянням лінійного тренду:

- екстраполюючи для $l = 5$, отримаємо $y = 0,99\%$;

$0,99 - 0,42 < K_{2015} < 0,99 + 0,42$; $0,57 < Y_{2015} < 1,41$

Таким чином ми визначили, що з імовірністю 95%, в 2014 році в Карпатському регіоні рівень довготривалого безробіття перебуватиме в межах від 0,65% до 1,49%, а в 2015 році - від 0,57% до 1,41%.

IV. Висновки. Недосконалі економічні реформи у нашій країні призводять до спаду виробництва, погіршення добробуту населення, безробіття, соціального занепаду тощо. Такі негативні тенденції висувають на перший план питання регулювання ринку праці, що є основою для природнього відтворення населення та підвищення його добробуту. Перенесення рівня значущості у керуванні зазначеними процесами на регіони, а саме на первинне середовище їх функціонування, дозволяє завчасно виявити особливі, притаманні саме даному регіону, причини вимушеного безробіття населення та розробити індивідуальний регіональний план продуктивної зайнятості. Розрахований прогнозний рівень довготривалого безробіття для Карпатського регіону дає підстави для занепокоєння, оскільки він матиме доволі високі значення. Вирішити зазначену проблему допоможе структурна перебудова економіки та розвиток пріоритетних галузей господарства регіону, що сприятиме створенню високоєфективних та рентабельних робочих

місць. Дієвим інструментом при цьому може стати розробка регіональної програми зайнятості, яка буде покликана запобігати розвитку загального та довготривалого безробіття; підвищувати економічну зацікавленість підприємств і організацій у створенні додаткових робочих місць; сприяти професійній орієнтації, підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації неконкурентоспроможного населення; поліпшувати систему відтворення та ефективного використання трудових ресурсів.

1. Економічна активність населення України 2012: Стат. збірник. / Державна служба статистики України. - Київ. - 2013. - 204 с.

2. Економічна активність населення України 2011: Стат. збірник. / Державна служба статистики України. - Київ. - 2012. - 207 с.

3. Економічна активність населення України 2010: Стат. збірник. / Державна служба статистики України. - Київ. - 2011. - 205 с.

4. Економічна активність населення України 2009: Стат. збірник. / Державна служба статистики України. - Київ. - 2010. - 205 с.

5. Економічна активність населення України 2008: Стат. збірник. / Державна служба статистики України. - Київ. - 2009. - 228 с.

6. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібано-вої. - К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. - 367 с.

7. Романюк М. Д. Економіка регіону: сучасні тенденції та особливості розвитку в контексті соціальних пріоритетів / М. Д. Романюк // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. - Івано-Франківськ: Плай. - 2012. Вип. 9. - С. 3-10.

8. Reynolds L., Masters S., Moser C. Labor Economics and Labor Relations. Eleventh edition. Englewood Cliffs. New Jersey. Prentice Hall. - 1978.

The dynamics of indicators of total and long-term unemployment in the labor market of Carpathian region are estimated and analyzed. Some methodical aspects of forecasting of level of total and long-term unemployment are presented, and confidence intervals of forecast are defined, and mean square error of the linear equations of trend are calculated.

УДК 331.101.262:37:00176

Шурпа С. Я.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ІНВЕСТУВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

У статті запропоновано використання моделі фахової підготовки студентів за для інноваційних механізмів регулювання освітньо-наукового процесу, впровадження інноваційної рин освітньо-виробничого процесу та забезпечення інтересів усіх зацікавлених сторінок.